

ALMANYA'DAKİ TÜRKİYE ALGISI: SAHA ARAŞTIRMASINA DAYALI BİR ANALİZ***Mehmet Dalar******Veysel Ayhan*******Muhittin Ataman********Özet**

Türkiye'nin AB üyeliği konusunda AB'nin önemli ülkesi olan Almanya'daki kamuoyunun algılamasını konu edinen bu çalışma, Almanya'da görüşme yapılan yazar, akademisyen, siyasi parti ve kamuoyunun oluşmasında etkili olan çeşitli sivil toplum kuruluşları yetkilileriyle yapılan görüşmeler çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu çalışma Türkiye'nin AB için ne ifade ettiğini, Türkiye'nin dış politikasına AB'nin yaklaşımını, Türkiye'nin AB üyeliğine nasıl bakıldığını, AB'nin kimliğinin neleri ifade ettiğini ve Almanya'da yaşayan Türklerin Türkiye'nin AB üyeliği üzerinde ne kadar etkili olduğunu araştırma ve değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Anahtar terimler: Tam üyelik, algılama, kamuoyu

PERCEPTION OF TURKEY IN GERMANY: AN ANALYSIS BASED FIELD RESEARCH**Abstract**

Focusing on the German public perception of Turkey's EU accession this study is prepared within the framework of negotiations on the Turkey's EU accession made with writers, academics, authorities of political parties and various non governmental organizations which are effective on forming public opinion in Germany, an important State of EU. The study researches and evaluates the subjects such as meaning of Turkey for EU, approach of EU towards Turkish foreign policy, evaluations of Turkey's EU membership, meaning of EU identity and affections of Turks living in Germany on Turkey's EU accession.

Key terms: Full membership, perception, public opinion

Giriş

Türkiye'nin AB'ye kabul edilmesi durumunda bir Hıristiyan Kulübü olmadığının açık kanıtı olacağını belirten AB komisyonunun 2004 tarihli raporu, Türkiye'nin AB üyeliğinin gerçekleşmesi halinde AB'nin tabiatında var olan insan hakları, demokrasi, hukuk devleti, çeşitlilik, hoşgörü gibi özelliklerinin daha da güçleneceğini, İslam ve demokrasinin birbiriyle uyumlu olduğunun kanıtını oluşturacağını ve “medeniyetler çatışması” tezinin insanlık için bir kader olmaktan çıkaracağını belirtmektedir.¹ Çeşitli hedefler çerçevesinde bir araya gelen Türkiye ve AB'nin farklı dinsel ve kültürel temellere sahip olmaları bir zenginlik oluşturacağı gibi medeniyetler arasındaki dayanışma ve diyalogun bir göstergesi olacaktır.

AB hükümetlerinin ortak tutumunu yansıtan yukarıdaki komisyon değerlendirmesi, Türkiye'nin AB üyeliğinin ne kadar isabetli olacağı yönündedir. Bununla birlikte bu konuda AB kamuoyunun Türkiye'nin üyeliğiyle ilgili tutumunun bu konuda ne kadar farklılıklar içerdiğini incelemek gerekir. AB üyesi devletlerin hükümetleri ve karar vericileri üzerinde etkili ve yönlendirici etkileri olduğunu düşündüğümüz AB kamuoyunun Türkiye'ye yaklaşımının ve algılamasının ne yönde olduğunu ortaya çıkarmak ve AB'nin Türkiye'yi doğru ve yerinde algılamasını kolaylaştırmak için sivil toplum diyalogunun önemi büyüktür.

Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde Avrupa kamuoyunun yaklaşımı ve algılaması öneminin bilinciyle hazırlanan bu çalışma, AB'nin ekonomik, sosyal ve politik olarak lokomotif ülkesi olan Almanya kamuoyunun Türkiye hakkındaki algı ve tutumlarını saha araştırmasına dayalı olarak incelemektedir. Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki bakışı üzerinde bir çok şey yazılmasına karşın, doğrudan kamuoyunun algısı üzerine yeterli derecede akademik çalışmanın yapılmadığı dikkate alınırsa bu çalışmanın bu alandaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmamızda Almanya'da yaptığımız saha araştırması çerçevesinde kamuoyu üzerinde etkili ve yönlendirici nitelikte olan Alman entelektüellerinin, akademisyenlerinin ve siyasi partilerin

** Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü-Bolu

*** Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü-Bolu

**** Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü-Bolu

¹ Turkey in Europe: More than a promise? Report of the Independent Commission on Turkey September 2004, s. 16.

gerek Türkiye'nin AB üyeliği konusunda gerekse Türkiye'nin son yıllardaki politikaları hakkında tutum ve algıları incelenip bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Türk Dış Politikasıyla ilgili yaklaşımlar

Türkiye denilince bazı Alman entelektüellerinin ilk etapta doğrudan, NATO üyesi olarak askeri alanda Batılı kurumlarla ittifak içinde olan bir ülke kavramıyla sözlerine başlamaları dikkat çekmektedir. Bazı kesimler ise son dönemde bölgesel düzeyde güç elde etmeye çalışan bir ülke olarak Türkiye'yi algıladıklarını ifade etmekte hem batılı devlet gibi davranan hem de Ortadoğu ve Asya ile ilişkilerini güçlendiren bir devlet olarak ortaya çıktığını düşünmektedirler. Bu yönüyle batılı değerlerden vazgeçmeden bölge devletlerine yönelik yumuşak güç politikası ile etkinliğini gittikçe arttıran hem küresel hem de bölgesel bir güç olma yolunda ilerleyen bir Türkiye algısı gözlemlenmektedir. Bu da Türkiye'nin Avrupa açısından önemini arttırmaktadır. Avrupa'nın etkinlik göstermediği alanlarda Türkiye'nin aktif politikalar izlemesine Avrupa tarafından iyi karşılandığı ve haliyle Avrupa ile Asya arasında bir köprü işlevinin daha fazla artacağı düşünülmektedir. Asya ve Afrika'ya açılımlarda AB'nin Türkiye ile ortak çalışması yönünde eğilimler mevcuttur.² Avrupa'da Türkiye'ye yönelik geleneksel algılmalarda değişimler olduğu dile getirilmektedir. Türkiye geçmiş dönemlerle karşılaştırıldığında daha bağımsız politikalar izlemeye başlayan bir ülke olarak karşılarında durduğunu belirtenler, Türkiye'nin geçmiş dönemlerde sürekli bir şekilde tam üyelik için AB'nin kapısını çalan bir ülke konumunda iken şimdi AB'nin kapısı çalan bir ülke olmaktan farklı olarak kendine özgü politikaları hayata geçiren bir dış politika izlemeye başladığı gerçeğine işaret etmektedirler. Kamuoyu ve Avrupalılar şunun farkına vardılar ki, Türkiye kendine özgü politikaları hayata geçirmeye çalışan bir ülke konumunda ilerlemektedir. AB kamuoyları, İslami bir geçmişe sahip bir iktidar partisinin dünyanın kritik bir bölgesinde bağımsız bir dış politika yürütmesine tanık olduklarını, Türkiye'nin İsrail ile nasıl bir dış politika ilişkisi içerisine girebildiğini fark ettiklerini, aynı şekilde Brezilya ile birlikte İran'la nasıl bir ilişki kurduğunu gördüklerini ileri sürenler, Türkiye'nin ABD ile de farklı boyutlarda ilişkiler yürütmeye başladığına dikkat çekmişler. Dolayısıyla AB Türkiye'nin dünyanın kritik bir bölgesinde bölgesel bir güç olarak rol oynamaya başladığını görmektedir. Türkiye artık sürekli AB'nin kapısını çalan ve reddedilen bir ülke olmaktan çıkmış kendine özgü bir dış politikaya yöneldiği bir ülke olarak algılanmaya başlanmıştır.³ Her ne kadar Yunanistan'la eskiye oranla ilişkiler iyi gitse de Türkiye'nin önüne imtiyazlı ortaklı gibi önerilerin halen yapıyor olması Türk AB ilişkilerinde istenilen seviyenin henüz yakalanamadığını belirtenler de vardır.⁴

Son yıllarda Türkiye'nin İran'la ilişkilerini geliştirmesi ve nükleer programının barışçı bir şekilde ilerleme sağlaması çabalarına ve Gazze sorunundan dolayı İsrail'e aktif bir şekilde tavır koymasına yönelik yapılan eleştirilerde Türkiye'nin geleneksel batılı ve İsrail yanlısı politikalarından saptığı ve "eksen kayması" yaşadığı Türkiye'deki bazı kesimlerce dile getirilmektedir. Bu konuda Almanların bakış açısı, "Eksen Kayması"nın olmadığı yönündedir. Çünkü onlara göre Türkiye geleneksel rolünü yerine getirmekte ve uluslararası bir güç olma yolunda hedefleri bulunmaktadır.⁵ Türkiye dünyanın oldukça önemli bir bölgesinde kendi koşulları ve çıkarlarına göre bir dış politika izlemektedir. Aynı zamanda demokratik ve seküler yapısıyla Türkiye'nin demokratik ve seküler olmayan bölge ülkeleriyle Avrupa arasında önemli köprü görevini gerçekleştirdiğini belirtmektedirler. Türk dış politikasındaki değişimin AB'ye etki açısından negatif olmaktan öteye pozitif bir durum yarattığını, Türkiye'nin Avrupa'ya bu yönüyle oldukça önemli bir katkı sağlayabileceğinden bahisle; halen bir NATO üyesi olan Türkiye'nin aynı zamanda AB'ye tam üye olmaya çalışan bir ülkedir olduğunun altını çizmektedirler. Bu politikaların yanı sıra Suriye ile de bağlarını ve diyaloglarını geliştirdiğini, Suriye dışında bölgedeki diğer ülkelerle de bağlarını güçlendirdiğini, bu Avrupa açısından olumlu karşılanacak bir politika olduğunu belirtmektedirler. Türkiye bu özelliğiyle Avrupa ile söz konusu bölge ülkeleri arasında önemli bir köprü konumuna gelmekte olduğuna dikkat çekmektedirler.⁶ Nato üyesi olan ve AB ile üyelik müzakerelerini sürdüren Türkiye'nin Arap ve İslam

² Dr. Denis M. Tull, Stiftung Wissenschaft und Politik, Stiftung Wissenschaft und Politik Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, Berlin, 19.08.2010.

³ Thorsten Benner, Associate Director of the Global Public Policy Institute (GPPi), Berlin, 20.08.2010.

⁴ Ewald König, EuroActiv Almanya Genel Yayın Yönetmeni, Berlin, 23.08.2010.

⁵ Dr. Denis Tull, a. g. g.

⁶ Thorstan Benner, a. g. g.

ülkeleriyle ilişki kurmasının AB'nin yararına olacağını, Türkiye'nin güvenlik ve enerji konularının yanında kültürel ve ekonomik yönden köprü işlevini gördüğünü ve Irak ve Filistin sorunlarını barındıran Ortadoğu bölgesinde bu sorunların çözülmesi konularında etkin bir güç olarak rol oynamasına AB'nin olumlu baktığını ve Türkiye'nin bu rolünü önemseydiğini söylemektedirler. Müslüman nüfusa sahip olan Türkiye'nin aynı zamanda hem Müslümanlığı hem de demokrasi ve batılı kültürü bir arada sürdürmesi bu ülkeler için örnek teşkil etmektedir. Türk toplumunun Müslümanlığının yanında demokrasiyi benimseyerek AB ile bütünleşme çabaları, AB tarafından önemli bulunduğunu ve desteklendiğini ifade etmektedirler.⁷

Türkiye'nin AB ile köprü olduğu konusunda farklı düşünenler de var. Almanya'daki Şarkiyat Enstitüsünün eski başkanı Udo Steinbach, AB ile Türkiye'nin Ortadoğu'da ne kadar çıkarlarının birleştiği konusunda belirsizlikler olduğunu, Avrupa'da çoğunluğun Türkiye'nin köprü olduğu konusunda olumsuz görüşlerinin olduğunu, AB'deki karar vericilerin geleneksel Türkiye algısının pek değişmediğini, ancak az sayıdaki politikacıların bu konuda düşüncelerinin değiştiğini, bunların da azınlıkta olduğunu söylemektedir. Örneğin Türkiye'nin Filistin'deki Hamas konusunda nasıl köprü olabileceği konusunda sorgulamalar yapılmaktadır. Dolayısıyla çoğunluğa göre Türkiye, AB ile Ortadoğu arasında köprü değildir. Bununla beraber AB'nin enerji güvenliği açısından önem taşıyan Nabukko projesinde Türkiye'nin önemli işlevlerinin olabileceğine inanılmaktadır. Bu tür konularda zamanla Türkiye'nin önemi ortaya çıktıkça köprü konusunda Türkiye'ye olumsuz yaklaşan çoğunluğun görüşünde yavaş da olsa değişim olması kaçınılmazdır. Bazı politikacılar bu gerçeği kabul edeceklerdir. Gelecekte bu tür olumsuzlukların üstesinden gelinerek AB, Türkiye ile ilişkilerini güçlendirecektir.⁸ Türkiye'nin son zamanlarda batıdan uzaklaştığı doğru olmakla beraber, bu uzaklığın batı karşıtı anlamında kötü değerlendirilmemesi gerekir. Her devletin kendi çıkarları doğrultusunda dış politika izlediği gibi Türkiye'nin Ortadoğu ve Asya ülkeleriyle çıkarları doğrultusunda ilişki kurarak dış politika izleyebilir. Bu politikalar Türkiye'nin batı kampını değiştirdiği anlamına gelmemektedir. Batıdan bağımsız dış politika izlediği doğrudur, fakat bu politika Türkiye'yi batı karşıtı yaptığı ve batıdan koparttığı düşünülemez. Türkiye'nin AB ülkelerinden bağımsız olarak kendisine özgü dış politika izlediğini, Ortadoğu önemli bir güç dengesi unsuru olma yolunda olduğunu, her ne kadar İran'la olan ilişkilerine endişeli bakılmaktaysa da kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden her ülke gibi Türkiye'nin istediği dış politika izlemesinin hakkı olduğunu ve yaptırım uygulanarak yalnızlaştırılan İran ile ilişki kurmak suretiyle Türkiye'nin kendi lehinde avantajlar yarattığını düşünmektedirler. Türkiye'nin İran'la ilişkisine olumlu yaklaşanlar, İran'ın batıya yaklaşmasında Türkiye'nin olumlu rolünü olabileceğini ve İran'ı batı karşıtı radikal eğilimlerinden uzaklaştırabileceğini düşünerek diyalogların sürdürülmesinin önemine dikkat çekmektedirler. İsrail ile ilişkileri kötü giden Türkiye'nin Brezilya ile birlikte İran'a yakınlaştığını düşünen ve bundan endişelenen Avrupa'daki muhafazakârlar, Türkiye'deki hükümetin İslami hareket olup olmadığını çeşitli basın ve yayın organlarında tartışarak Türkiye'nin AB'nin bir parçası olmadığını ve üye olmaması gerektiğini gündeme getirmektedirler.⁹ Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde duraklamalar görülmesi ve ilerleme sağlanmamasının yanında Ortadoğu ülkelerine yönelmesi ve bu ülkelerle iyi ilişkiler kurması, bazılarınca Türkiye'nin AB'de bulamadığını Ortadoğu'da bulduğunu ve bunun AB'ye alternatif olarak değerlendirilebileceği ifade edilmektedir. Ortadoğu'nun AB'ye alternatif olamayacağını görmezden gelinmektedir. Ortadoğu'nun AB'nin alternatifi olmadığını bilen Türkiye, elbette bölgesel bir güç olarak Ortadoğu'da boşluğu doldurmakta ve çıkarlarını hedeflemektedir. Bu bölgede AB ile Türkiye'nin ortak çıkarlara sahip oldukları söylenemez. Politika yaklaşımlarda farklılıklar bulunmaktadır. AB, Hamas gibi örgütleri terörist olarak algılayan Türkiye bu örgütlerle ilişki kurabilmektedir. Türkiye'nin İran'la ve Hamas'la iyi ilişkiler kurarken İsrail'e karşı izlediği politikalar konusunda AB hakkında kaygıların olduğu izlendiği ileri sürülmektedir.¹⁰ Türkiye'de de bazı kesimler Başbakan Erdoğan'ın bir İslami bir rejim kurmaya çalıştığını ileri sürmektedirler. Diğer yandan bu görüşe katılmayanlar ise Erdoğan'ı Almanya'nın Adenauer'una benzetmekte ve İslami gelenekten gelen iktidar partisinin 21. yüzyılda din ve diğer konularda daha toleranslı seküler bir

⁷ Helmut Metzner, Free Democratic Party, Head of the Party Chairman's Office, Head of International Relations, Berlin, 25.08.2010.

⁸ Udo Steinbach, Alman Şarkiyat Enstitüsü'nün eski başkanı ve İslam araştırmacısı, Emekli Öğretim üyesi, Berlin, 24.08.2010.

⁹ Andrea Nüsse, Redakteurin Politik, Der Tagesspiegel, Zeitung für Berlin und Deutschland, 23.08.2010.

¹⁰ Udo Steinbach, a. g. g.

devlet kurmaya çalıştığını ifade etmektedirler. Buna benzer tartışmalar Avrupa’da da yapılmaktadır. Bununla birlikte Erdoğan’ın Türkiye’yi nereye götüreceğini veya Türk dış politikasının nereye yöneleceğini bilemeyeceklerini söylemektedirler. Almanya’da Türkiye’nin İran konusunda Brezilya ile birlikte ne yapmak istediği veya yardım gemileri konusunda ne yapmak istediği tartışılmaktadır. Diğer konularda olduğu gibi bu politikalarda da bazı kesimler Türkiye’nin kendi dış politikasını oluşturma hakkına saygı duyulması gerektiğini ifade ederken diğer kesimler bunu eleştirmektedir. İran konusunda Türkiye ve Brezilya’nın bir anlaşma sağlama girişimleri Avrupa’da bir kesim tarafından desteklenmiştir. Ancak bunun karşısında olanlar ise ABD’den yapılan açıklamaları dikkate almakta ve İran’ın askeri amaçlı nükleer silah edinme amacının olduğuna inanmaktadırlar. Bu nedenle İran’a Güvenlik Konseyi’nde yaptırım uygulanmaya çalışılan günlerde Türkiye’nin girişimleri bu kesimlerce eleştirilmiştir. Dolayısıyla Türk dış politikasına yönelik iki farklı algılamanın olduğu görülmektedir.¹¹ Türkiye’nin Suriye ve İsrail’i barıştırmak için arabulucu rolünde davranmasını olumlu bulanlar, Türkiye’nin İran’la ve diğer Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerini ve dış politikasını AB açısından yapıcı olarak değerlendirmektedirler. Türkiye’nin Gazze operasyonlarına tepkisinin anlaşılır olduğunu, fakat İsrail’le ilişkilerde gerginliğin yaşanmasını istemediklerini, ilişkilerde rasyonellik çok duygusallık egemen olduğunu, Gazze’ye yardım götüren gemiye İsrail tarafından yapılan müdahalenin bu gerginliğin sonucunda olduğunu ve ilişkilerde bozulma olduğunu belirtmektedirler.¹²

Türkiye’nin Ortadoğu politikasıyla ilgili Almanya’daki Hristiyan Demokratik Partinin daha çok İsrail yanlısı onu destekleyici politikalar izlediğini sosyal demokrat ve sol partilerin İsrail’e eleştirel yaklaştığını ifade edenler vardır. Ortadoğu’da barışın olması için İsrail’in politikasını değiştirmesi gerektiğine inanılmaktadır. Ortadoğu’daki sorunların çözülmesi için adil ve kalıcı bir barışın şart olduğunu Filistinliler ile İsrail arasında bu yönde adil bir barış antlaşmasının yapılması özellikle sol çevrelerde destek görülmektedir. Hem Filistin’de hem İsrail’de şubelerinin olduğunu söyleyen Rosa Luxemburg vakfından Erhard Crome, her iki taraftaki sol ve barış hareketleriyle işbirliği içinde çalıştıklarını bir an önce Ortadoğu’da adil ve kalıcı barışın sağlanması için çaba gösterdiklerini bu bağlamda Türkiye’nin çabalarını desteklediklerini, Gazze’ye yardım götüren gemiye İsrail müdahalesini kabul etmediklerini, Gazze’ye uygulanan ablukanın yasa dışı ve uluslararası hukuk hukuka aykırı olduğunu ve ablukanın tamamen kaldırılarak ordakilere normal insani yaşama koşullarının sağlanması gerektiğini, Türkiye’nin yardım gemilerini desteklediklerini beyan etmiştir. Ortadoğu’da kalıcı ve adil barışın kurulması için hangi ülkeden olursa olsun destek verdiklerini açıklayan Crome, Türkiye’nin bu bağlamdaki politikalarını desteklediklerini, batının İran’a karşı izlediği politikaları sol olarak onaylamadıklarını, batının bu konuda taraflı davrandığını, eğer gerçekten Ortadoğu’da kalıcı barış istiyorlarsa sadece İran’ın değil, İsrail’in de nükleer silahlarına karşı çıkmaları gerektiğinin altını çizmiştir. Genel olarak Alman halkının bu düşüncelerine katılıp katılmadığıyla ilgili sorumuzu cevaplayan Crome, genelde halkın bu görüşleri olumlu ve önemli bulduklarını, Afganistan savaşına halkın %65-75’inin karşı çıktıklarını, Alman halkının bu tutumunun sol tarafından seslendirildiğini vurgulamıştır.¹³

Almanya için üç ülkenin önemli olduğunu bunların Polonya, İsrail ve Türkiye olduğunu belirten Almanya’daki akademik çevreler, Almanya’nın geçmişte soykırıma uğrattı Yahudilerden dolayı İsrail’e karşı bir politika izleyemediğini sürekli geçmişle kendisini hesaba çektiğini ancak İsrail’i eleştiren devletleri desteklediğini bu da İsrail’i eleştiren Türkiye’ye Almanya’dan olumlu bakıldığını ileri sürmektedirler. Geçmişte işgal ettiği Polonya’ya işgal karşı da benzer politikalar izlemektedir. Türkiye’nin Almanya açısından önemli avantajı, bu devletle tarihte hiç savaş yaşamaması bilakis Osmanlı imparatorluğu döneminden beri hep işbirliği ve yakınlaşma içinde olmasıdır. Ayrıca Almanya’da yaşayan milyonlarca Türk nüfusu nedeniyle Almanya açısından diğer devletlerle mukayese edilemeyecek kadar Türkiye’nin özel bir yeri bulunmaktadır.¹⁴ Almanya ile İsrail’in ilişkileri iyi olmakla birlikte, Gazze ablukasını kırmak amacıyla içinde Alman yardım görevlilerinin de bulunduğu Mavi Marmara gemisine saldıran İsrail’i Almanya’nın eleştirdiği görülmüştür. Parlamentoda bulunan tüm siyasi partilerin aldıkları kararda İsrail’in uluslararası

¹¹ Thorstan Benner, a. g. g.

¹² Dr. rer. pol. Muriel Asseburg, a. g. g.

¹³ Dr. Erhard Crome, a. g. g.

¹⁴ Hüseyin Bağcı, Prof. Dr., Humboldt-Universität zu Berlin, 19.08.2010 tarihinde Berlin’de yapılan görüşme.

soruşturmayı kabul etmesi ve gazze ablukasını kaldırması istenmiştir. Bu kararın soykırımdan sonra İsrail'i eleştiren ilk karar olması bakımından dikkat çekici olduğu ileri sürülmüştür.¹⁵

Almanların Türk dış politikasını önemsemelerinin bir nedeni de enerji politikasıdır. Türkiye'nin AB için bir enerji koridoru olabileceğini, enerji kaderlerini Rusya'nın eline bırakmak istemediklerini, Nabuco projesi gibi alternatif enerji güzergâhlara ve kaynaklara her zaman ihtiyaç duyulduğunu, çünkü enerji konusunun sadece ticari bir mesele olmayıp aynı zamanda bir güvenlik meselesinin olduğunun altını çizmektedirler.¹⁶ Ne var ki bu durum, Avrupa kamuoyunda bir belirsizliğe ve kuşkuya neden olmaktadır. Türkiye'nin Rusya ile yapıcı, olumlu ve aktif bir ilişkisi olmaması durumunda Kafkas projesini yürütemez. Türkiye Kafkaslarda rol almak için Azerbaycan ve Gürcistan ile iyi ilişkilere sahip olmak diğer yandan da Ermenilerle ilişkilerini düzeltme çabası içinde olmalıdır. Özellikle Rusya'yı dışlayarak Ermenilerle Azeriler arasındaki sorunu düzeltmek güçtür. Bununla birlikte bu konuda Rusya'nın enerji yollarının saptırılmasına karşı çıkacağı ve Rusya ile iyi ilişkilerin sürdürülmesinin gerekliliğine işaret edenler vardır. Nabukko projesinin Rusya'nın tepkilerinden dolayı ne kadar başarılı olacağını belirsiz olduğunu, Türkiye'nin Kafkasya'daki etkinliğine karşı çıkan Rusya'nın enerji elindeki enerji tekelinin bozulmasını istemeyeceğini belirtenler vardır.¹⁷

Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesine tepki gösteren Avrupalıların neden İran'a yönelik yaptırımlara ve muhtemel ABD ve İsrail operasyonuna tepki göstermedikleri sorusuna, ABD'nin Irak'ı işgal gerekçelerinden birinin 11 Eylül olayı olduğunu, Almanların 11 Eylül ile Irak arasında bir ilişkiye inanmadıklarını, İran'ın şimdilik durumunun ise bundan farklı olduğunu, halkın çoğunluğunun İran'ın askeri amaçlı nükleer programının olduğuna inandığı şeklinde cevap vermektedirler. Bununla birlikte İran'a askeri müdahalenin istenmediği, sorunun barışçıl müzakerelerle çözülmesinin desteklendiği bu konuda Türkiye'nin uranyum takasıyla ilgili çabalarının önemsendiği belirtilmektedir.¹⁸

Türkiye'nin AB Üyeliği Algılaması

Türkiye'nin AB üyeliği genelde Avrupa'yı özelde Almanya'yı en çok ilgilendiren konulardan biridir. AB entegrasyon sürecinde gerek AB, gerekse Türkiye yönünden bazı tartışma ve belirsizliklerin olduğu dile getirilmektedir. Türkiye'nin AB'ye girişiyle ilgili bazı tereddütlerin Almanların isteksiz olduğu, bu tereddütlerin gerek hükümet düzeyinde gerekse bazı siyasi partilerde mevcut olduğu ileri sürülmektedir. Başbakan Merkel'in Türkiye üyeliğine karşı olmamakla beraber, tam üyelik müzakere süreci devam etmesine rağmen Türkiye için imtiyazlı ortaklık istediğine işaret etmektedirler. Türkiye'ye yönelik çekincelerin başında da işgücü göçünün olabileceği ve özellikle Almanya'da istihdam olanaklarının daralacağı endişesi yatmaktadır. Ayrıca AB'yi en fazla finanse eden ülkenin Almanya olduğu için bundan en fazla etkilenen ülke olacağı düşüncesi ağırlık basmaktadır.¹⁹ Almanya'daki siyasi partilerden Hür Demokrat Partisi (FDP), Türkiye'nin AB üyeliğine sıcak bakan partilerdendir. Aynı zamanda koalisyon ortağı olan bu partinin başkanı Guido Westerwelle, Türkiye'nin henüz üyeliğe hazır olmadığını, fakat üye olacak nitelikte olduğunu, Türkiye'nin AB üyeliği için tarih beklemediklerini ancak haklı olarak Avrupa'dan, AB üyeliği isteğinin prensipte reddedilmemesini istediklerini, Türkiye'nin üyelik için tarih beklemediğini, Türkiye'nin eksiksiz bir hukuk devleti olma ve ekonomik kriterleri yerine getirme yönünde çaba harcadığını, kökten dinciliğe değil, Batıya yöneldiğini, bu nedenle geçmişteki darbelere rağmen Türkiye'ye destek verilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁰ Türkiye'nin yönünün AB doğrultusunda olduğunu, kendilerinin Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediklerini, fakat ne zaman AB üyesi olacağını kestirilemeyeceğini belirten FDP uluslararası ilişkiler bürosu başkanı Helmut Metzner, siyasi partiler arasında bu konunun tartışıldığını, fakat alman politikacılara Türkiye'nin üyeliğe hazır olduğunu sorarsanız hazır değildir şeklinde cevabını alınacağını söylemektedir. Parlamentodaki politikacıların bir kısmının imtiyazlı

¹⁵ Benjamin Weinthal, "Germany Smacks Israel With Critical Resolution on Flotilla Raid", July 6, 2010, <http://www.weeklystandard.com>

¹⁶ Dr. rer. pol. Muriel Asseburg, Stiftung Wissenschaft und Politik, Stiftung Wissenschaft und Politik Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, Berlin, 26.08.2010.; Dr. Denis Tull, a. g. g.

¹⁷ Udo Steinbach, a. g. g.

¹⁸ Dr. rer. pol. Muriel Asseburg, a. g. g.

¹⁹ Dr. rer. pol. Muriel Asseburg, a. g. g.

²⁰ Alman FDP Genel Başkanı Westerwelle'in 06.05.2009.tarihli açıklaması için bkz. <http://www.euractiv.com.tr/>

ortaklık önerdiklerini, bununla beraber, müzakere sürecinin aksatılmadan devamının sağlanması gerektiğini belirten Metzner, bu sürecin ne zaman biteceği konusunda kesinliğin bulunmadığını sözlerine eklemiştir.²¹ Bazı Almanlar, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı sadece Avrupalıların değil, Türkiye'nin kendisi de pek sıcak bakmadığını düşünmektedirler. AB'ye üye olması durumunda Türkiye'nin AB'den bağımsız istediği gibi bir politika izlemeyeceğinden çekindiğini, küresel bir güç olmaya çalışan Türkiye için AB üyeliğinin eskisi gibi çekici gelmediğinin bilincindedirler. Türkiye'de AB üyeliğinin gerçekte değil görünümde önemsenen bir süreç olduğu yönünde düşünceler mevcuttur.²² Fakat bu düşüncüyü paylaşmayanlar da vardır. Müzakere sürecinde bazı başlıklar askıya alınsa da sürecin devam ettiğini, Türkiye'nin AB'den kopmadığını, bunun en önemli göstergesinin ülkede gerçekleştirilen siyasi reformlar olduğunu ve müzakere süreci iyi gitmemekle beraber Türkiye'nin halen AB ile iyi ilişkilerini sürdürdüğüne dikkat çekiyor. Son zamanlarda Türkiye'nin çok seçenekli dış politika izlendiğinin görüldüğünü aslında sanıldığının aksine bunun AB'nin hoş karşıladığını dikkat çekmektedirler.²³ Fransa'da Nikolas Sarkozy'nin Almanya'da Merkel'in Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmaları ve Türkiye karşıtı üzerinde seçim kampanyalarını yürütmeleri, bir yönüyle AB'ye karşı Türkiye'nin elini güçlendirmekte ve üyelikle ilgili müzakere sürecindeki aksamaların sorumluluğundan Türkiye'yi kurtardığını söylemek mümkündür. AB'nin gerçekte Türkiye'yi üye yapmak istemesinin şüpheli olduğunu, müzakere çerçeve belgesinde bütün AB müktesebatı yerine getirilse bile üyeliğin ucu açık bir süreç olduğunu ve AB'nin Türkiye'yi hazmetme kapasitesine bağlı²⁴ olduğunu düşünürsek, Türkiye'nin geleceğini sadece AB üyeliğine odaklamasının kendisine pek yarar sağlamayacağını ve çıkarları doğrultusunda çok seçenekli dış politika izlemesi gerektiği, Ortadoğu ve asya ülkeleriyle iyi ilişkiler kurarak bu bölgelerde etkili bir güç olma yolunu seçmesi kaçınılmazdır.

Müzakere çerçeve belgesinde de belirtildiği gibi Türkiye'nin AB müktesebatına uygun olmayan yasal düzenlemelerle uluslararası antlaşmaları yapmama yükümlülüğünün olacağı dikkate alınır, dünyada aktif bir politika izleyen Türkiye'nin AB üyesi olmak istememesinde haklılık payı olabilir. Bu çerçevede düşünüldüğünde Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olmada Avrupa'daki kesimlerle Türkiye'nin aynı yaklaşımı sergilediğini söylemek mümkündür. Bizce Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkan Avrupa'daki muhafazakâr partilerin başa geçmesi, tam üyeliğin gerçekleştirilmesi sorumluluğunun bu partilere yüklenmesinde dolaylı olarak da olsa Türkiye'yi avantajlı çıkardığı söylenebilir. Kopenhag kriterlerine göre önemli yasal ve anayasal reformlar gerçekleştiren Türkiye'nin, muhafazakar iktidarların tam üyeliğin gerçekleşmesinde engelleyici rolünden dolayı AB'den bağımsız politikalar izlemesinde etkisinin bulunduğu söylenebilir.

Türkiye'nin farklı din ve kültüre sahip olmasının AB üyeliğini ne kadar etkilediği konusunda ise Türkiye'nin laik ve demokratik özelliklerini sürdürdüğü takdirde AB üyeliğini etkilemeyeceğini, Adalet ve Kalkınma Partisinin her ne kadar dini karakteri olsa da reform sürecini sürdürdüğünü ve Türkiye'nin laik ve demokratik yapısı değiştirmediğini belirtenler, Türkiye'de demokrasinin en önemli problemi olan daha çok sivil asker ilişkisine dikkat çekmektedirler. Demokratik ülkelerde olduğu gibi askerlerin siyasete karışmaması gerektiğini, sivil iktidara yönelik kontrol veya tehdit gibi davranışlarından vazgeçmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Almanlara göre AB'nin istediği Türkiye, askerlerin tamamen kışlarına çekildiği demokratik sivil hükümetin iktidarda olduğu bir Türkiye'dir.²⁵ AB'nin temelinde militarist yaklaşımların olmadığını, Türkiye'de askerlerin sivil iktidara müdahale etmelerinin AB tarafından kabul edilmediğini belirten sol çevreler, Türkiye'de askeri çözümlere karşı olduklarını seslendirmektedirler. Gerek AB genelinde gerekse Almanya özelinde solun konumu, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini yerine getirmesi durumunda AB'ye üye yapılması gerektiği yönündedir. Türkiye'nin ekonomik yönden AB'ye üye olabilecek kapasitede olduğunu belirten sol çevreler, Türkiye'ye üye olması için gerekli fırsatların tanınmasını, müzakere sürecinin hem AB tarafından hem de Türkiye tarafından sürdürülmesini, Türkiye'de sosyal adalet ile

²¹ Helmut Metzner, Free Democratic Party, Head of the Party Chairman's Office, Head of International Relations, Berlin, 25.08.2010.

²² Dr. Denis M. Tull, a. g. g.

²³ Andrea Nusse, a. g. g.

²⁴ Bkz. Müzakere Çerçeve Belgesi, 2. Paragraf. (<http://www.abgs.gov.tr/>)

²⁵ Dr. Denis M. Tull, a. g. g.

demokratik sürecin sürdürülmesi gerektiğini savunmaktadırlar.²⁶ Almanya'da önemli sayıda Müslüman nüfusun bulunmasına ve Almanlar bu kesimlerle birlikte yaşamaya alışmış durumda olmalarına rağmen bu bazen onlar için sorun olabilmektedir. Bazen çok büyük bir caminin varlığı veya inşası ya da eğitim veren dini merkezlerin olması yerel seviyede bir kimlik tartışmasının yaşanmasına neden olabilmektedir. König, genel olarak olarak Almanların Müslümanlarla birlikte yaşamaya alışmış durumda olduğunu ve ortada bir sorun olmadığına inanmaktadır. Ayrıca nüfusunun çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu bir ülkenin, AB'nin bir parçası olması kendisi açısından sorun olmadığını belirtmektedir. çünkü, bazı küçük Balkan ülkeleri de Müslüman bir kimliğe sahip olduğu bilinmektedir.²⁷

Türkiye'nin farklı inanca ve kültür yapısına sahip olduğunu düşünen Helmut Kohl gibi politikacılar Türkiye'nin Müslüman bir ülke olduğunu ve AB'ye ait olmadığını söylemişlerdir. Hıristiyan Demokrat Partisinde yer alan çok sayıdaki politikacı Müslümanlık ve Hıristiyanlığın farklı dinler ve kültürler olduğunu dile getirerek Türkiye'nin üyeliğine olumsuz yaklaştılar. Ancak son on yıllarda Türkiye'nin seküler yapısı daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır. Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın eşlerinin başı kapalı olduğu halde Türkiye demokrasi yolunda çok iyi bir gelişme sağlanmıştır. Esasen kimlik tartışmaları en çok Türkiye'de yapılmaktadır. Bazı politikacılar ve Kemalistler, Başbakan Erdoğan'a güvenmediklerini, Türkiye'yi laik kimlikten uzaklaştırdığını ve Cumhurbaşkanı Gül'ün eşinin başörtüsüne bakarak bunu Atatürk'ün değerlerine aykırı bulduklarını söylüyorlar. Fakat Avrupa'da Türkiye'nin algılanmasında dinden daha önemli şeylerin olduğu ifade edilmektedir. din önemli bir faktör olmakla birlikte son yıllarda bu konuyla gelenksel algı değişmiştir. Sosyal demokratlar, Yeşiller Partisi ve Hıristiyan demokrat partili bazı kişiler doğrudan dini unsurların kullanılmasına karşı çıkmaktadırlar. Zamanımızda Türkiye'nin modernleşmesi, demokrasisi ve insan hakları tartışılmaktadır. Bu da ister istemez iyimser bir bakış açısını yaratmaktadır.²⁸ 2000'li yıllarda Türkiye'de yapılan demokratik reformlar yapıldığı ve eskiye oranla daha rahat tartışma ortamının olduğunu, fakat bunun henüz istendiği gibi ilerleme sağlamadığını, Şili örneğinde darbe yapanların henüz yargılanmadığı, belki ileride daha özgür tartışma ve militarizmden uzak demokratik bir ortamın sağlanacağını düşünenler, reform sürecinin kesintisiz olarak devamını istemektedirler.²⁹ Türkiye'nin hem coğrafi yönden hem de ideolojik yönden Avrupa kültürünün bir parçası olduğunu, din faktörünün Türkiye'nin tam üyeliği üzerinde etkili olmadığını düşünenler AB'nin Hıristiyan kulübü olduğunu kabul etmemektedirler.³⁰

Türkiye'nin AB üyeliği üzerinde en etkili olan faktörün din ve kültür farkı olmayıp demokrasi ve insan haklarının olduğunu söyleyenler, AB'nin insan hakları ve demokrasi temeline dayandığını ileri sürmektedirler. Türkiye'de ifade özgürlüğü, din özgürlüğü, hukuk devleti gibi insan hakları ve demokrasiye dayanan ve bunları uygulayan sivil yönetimin olması durumunda Türkiye'nin AB üyesi olmasının önünde engelini olmayacağını düşünmektedirler.³¹ Bunların dışında diğer önemli konu ise ekonomik alanla ilişkilidir. Türkiye ciddi anlamda büyük bir ülke olduğu için AB'deki bir çok devlet, Türkiye gibi büyük bir rakipleri olmasından çekinmektedir. Türkiye Avrupa Birliği için büyük bir Pazar olmakla birlikte König'e göre Avrupalıların son yıllarda Türkiye'deki ekonomik değerlerin çok iyi şekilde arttığını farkında değildirler. Avrupa Türkiye'den bu konuda bir şeyler öğrenebilir. Yani ekonomik anlamda çok güçlü bir partnerden korkulmaması gerekir. AB'nin tüm yeni üyelerinin az çok birer ekonomik hikâyesi bulunmaktadır. Son katılanlardan Bulgaristan ve Romanya ise buna örnek verilebilir. Ne var ki bu ülkeler üzerinde baskı yaratmanın gerekli olduğunun ve bu ülkelerin de reform yapmak için gereken çabayı sarfetmeleri gerektiğinin önemine işaret edilmektedir.³²

AB'nin sınırlarının nerede bittiği yönündeki sorulara görüşme yapılan yetkililerin verdiği cevaplara göre bu sınırların nerede bittiği konusunda kesinliğin bulunmamaktadır. AB sınırlarının genişlemesiyle ilgili tartışmaların orda da yapıldığı görülmektedir.³³ Bu sınırın daha çok kültürel yönle

²⁶ Dr. Erhard Crome, Institute for Critical Social Analysis, Senior Research Fellow, Rosa Luxemburg Foundation, 26.08.2010.

²⁷ König, a.g.g.

²⁸ Udo Steinbach, a. g. g.

²⁹ Dr. Erhard Crome, a. g. g.

³⁰ Marina Zapf, Redakteurin Politik Ausland, Financial Times Deutschland, Berlin 25.08.2010.

³¹ Helmut Metzner, a.g. g.; Dr. Erhard Crome, a. g. g.

³² König, a.g.g.

³³ Udo Steinbach, a. g. g. ; Marina Zapf, a.g.g.; Dr. Erhard Crome, a.g. g.

alakalı olduğu dikkate alınırsa Müslüman nüfusu barındıran Kosova gibi bazı balkan ülkelerinin AB üyesi yapıp yapılmayacağı konusunda kesinlik bulunmamaktadır. Dolayısıyla sorun sadece coğrafi olmayıp, kültürel farklılıktan da kaynaklandığını söylemek mümkündür. Türkiye'yi de içine alacak bir genişlemeye pek olumlu bakılmadığı, AB sınırlarının Ortadoğu ülkelerine kadar uzanmasının istenmediği dile getirilmektedir. AB'de sosyal problemler devam ederken ve bunlar çözülmeden genişlemenin yararlı olmayacağı düşüncesi ağırlık kazanmaktadır.

Esasen AB, yeni genişlemeden sonra bütünleşmeyle ilgili sorunlar yaşamaktadır. Fakat Türkiye'nin üyeliği söz konusu olunca kamuoyu bağlamında sürecin kimlik tanımlanması sorunu ile bağlantılı tartışıldığı görülmektedir. Bu kadar büyük Müslüman nüfusa sahip bir ülkenin AB ile uyumlu olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu nedenle Fransa'da Sarkozy'nin partisi ile Almanya'da Merkel'in partisinin önemli bir çoğunluğu Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkmakta ve kimlik üzerinden Türkiye'nin AB üyeliğini tartışmaya açmaktadırlar.³⁴ AB'yi dinle ilişkilendiren bazı muhafazakârlar, Türkiye'nin AB üyesi olmaması gerektiğini ileri sürmektedirler. Papa 16. Benedict, papa olmadan önce AB'nin Hıristiyan kültüre dayandığı, iki kez viyana kapılarına dayanan Türkiye'nin AB'de yerinin olmadığı konusunda demeçler vermiştir. Papa olduktan sonra her ne kadar bu görüşlerini yüksek sesle dillendirmese de siyasilerce desteklenen Papa'nın Avrupa'da Hıristiyan ve muhafazakar kesim üzerindeki etkileri yadsınmaz. AB'deki sol ve sosyal demokratlar ise AB'ye dini kimlikle bakılmasına karşıdırlar. Avrupa'nın dinsel geçmişinin savaşlarla dolu olduğunu söyleyen sol kesim, AB'nin seküler ve demokratik bir yapıda olduğunu ve dini kimlikle tanımlanmayacağını özellikle vurgulamaktadırlar.³⁵ Esasen muhafazakârlar, Türkiye'nin üyeliği konusunda rol oynayacak en önemli aktör AB kamuoyu olduğunun farkında oldukları için kamuoyunun hassasiyet gösterdiği dinsel ve kültürel farklılık konuları üzerinden Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmaktadırlar. Bunun dışında bir de Türkiye'nin üyelik sürecinde sağlaması gereken asgari koşullar vardır. Türkiye'de siyasi ve ekonomik istikrar ve gelişmenin olduğunun da farkında olan kamuoyunun kimlik siyaseti izleyenlerin etkisinde olduğu görülmektedir. Türkiye 20 yıl öncesine kadar sürekli krizler yaşayan bir ülke iken, şu anda ekonomi alanında iyi bir gelişme yakalamıştır. Ekonomi, AB üyelik sürecinde önemli bir unsur olduğundan ekonomik gelişmenin sürmesi gerekir. AB ülkeleri ekonomik olarak kendi içinde istikrarsız bir dönem yaşamaktadır. AB yeni bir ekonomik istikrarsızlığı kaldıracak güçte değildir. Diğer yandan üyelik sürecinde Kıbrıs sorunu engel olarak görülebilir. Kıbrıs'la yakından ilgilenen Yunanistan da AB'nin bir ülkesi olduğu, bu yüzden bu sorunun çözülmesi gerektiği, Kıbrıs sorunu çözülmeden Türkiye'nin AB üyeliğinin çok zor olduğu, çünkü Kıbrıs'ın da bir AB ülkesi olarak veto hakkına sahip olduğu hatırlatılmaktadır. Kıbrıs sorunu çözülmeden 2004 yılında neden Kıbrıs AB üyesi yapıldı şeklindeki soruya ise Kıbrıs'ın AB'ye tam üyeliği sürecinde Yunanistan Çek Cumhuriyeti'nin tam üyelik başvurusunu reddetme tehdidini kullandığı, Yunanistan'ın tehdidinden dolayı Kıbrıs AB üyesi olduğu şeklinde cevap verilmekte ve veto hakları düşünüldüğünde tam üyelik sürecinde Kıbrıs sorununun çözülmesi gerektiği belirtilmektedir.³⁶ 2004 yılında Kıbrıs'taki Türk toplumunun önemli çoğunluğu Kıbrıs sorununun çözümüyle ilgili Annan planını onaylarken Rum tarafının bu planı reddettikleri halde Kıbrıs Rum kesiminin AB'ye alınması ve Türk tarafına derogasyonlar uygulanması, Kıbrıs sorununun çözülmesini Türkiye'ye öneren AB açısından bir çelişki olup olmadığıyla ilgili sorulara tatmin edici bir cevap alınmadığını belirtmek gerekir.

Kıbrıs sorunu çözülmediği halde Kıbrıs Rum kesimini üyeliğe kabul eden AB'nin Türkiye, Kopenhag kriterlerini yerine getirdikten sonra üyelik için neden Kıbrıs sorununun çözümünü istediğinin Avrupa'da pek sorgulanmadığı görülmektedir. Her ne kadar gerçekte öyle olmasa da bazıları Kıbrıs sorununun çözümünün Kopenhag kriterlerinden ayrı değil de onun bir parçası olduğunu belirtirken³⁷ aynı koşulların Kıbrıs için de geçerli olduğunu görmezden gelmektedirler. Yerleşik ve kurumsallaşmış bir demokrasinin varlığı, insan hakları, azınlık hakları ve işlenen piyasa ekonomisi ile ekonomik istikrarın olmasını öngören Kopenhag belgesinin gereklerinin üye kabul edilen yeni devletlerde de tam olarak uygulandığını söylemek güçtür. Çünkü sorun sadece Kopenhag kriterlerini yerine getirip getirmeme meselesi değildir. Zaten müzakere çerçeve belgesinde de Kopenhag kriterlerinin yerine

³⁴ Thorstan Benner, a. g. g.

³⁵ Dr. Erhard Crome, a. g. g.

³⁶ Thorstan Benner, a. g. g.

³⁷ Bunlardan Marina Zapf, a. g. g.

getirilmesinin dışında ayrıca siyasi yollarla çözülmesi gereken Kıbrıs gibi sorunların çözülmesi de öngörülmektedir.

Türkiye'nin, Kopenhag kriterlerini tam olarak yerine getirirse dahi on veya yirmi yıl içinde üye olamayacağını belirtenler çoğunluktadır.³⁸ Şüphesiz ki dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi AB ülkelerinde de Kıbrıs sorunu benzeri problemler bulunmaktadır. Barışçı yollarla çözülmesi gereken bu sorunların ve benzerlerinin AB'ye üye yapılan yeni devletlerden ziyade Türkiye'nin AB üyeliğinin engellenmesi için gündeme getirilmesi AB için aşılması gereken bir çelişki olarak görülmektedir.

Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda AB'yi en fazla ekonomik yönden olumlu etkileyeceğini, Türkiye'nin her geçen gün ekonomik yönden geliştiğini, AB'nin Türkiye'yi kaybetme gibi bir hataya düşmemesi gerektiğini, askeri yönden güçlü bir ülke olduğunu, Türkiye'deki büyümenin AB tarafından desteklenmesi gerektiğini, Türkiye'nin AB değerlerini yükseltmesi gerektiğini ve AB ile bütünleşme çabalarından vazgeçmemesi gerektiğini ileri sürmektedirler.³⁹ Financial Times'da Gideon Rachman⁴⁰ imzalı bir makaleye işaret eden Udo Steinbach, AB'nin daha çok iç politikalarla uğraştığını, dış politikalarla konusunda yetersizlikleri görüldüğünden bahisle, Türkiye'nin ekonomik yönden geliştiğini, genç nüfusuyla AB ekonomisine katkıda bulunabileceğini, fakat AB genelinde göçmen sorununun olduğunu, Türkiye'nin üye olması durumunda AB'de güçlü bir konuma yükseleceği ve AB genelinde göç sorununun yaşanacağı, bu da beraberinde ekonomik sorunlar getireceğini belirtmektedir. Bununla birlikte AB'nin Türkiye'yi kaybetmemesi gerektiğini, çünkü Türkiye ekonomik ve demokratik yönden geliştikçe AB için daha önemli bir ülke haline geleceğini ve halkın Türkiye ile algısında değişiklik getireceğine işaret etmiştir. 10 yıl sonra Türkiye ekonomik yönden güçlendikten sonra AB üyesi olup olmamasının pek fazla öneminin olmayacağını, Türkiye'nin kendisinin de bu konuda istekli olmayabileceğini, çünkü Yunanistan ekonomik krizi gibi AB'deki muhtemel krizleri finanse etmenin pek mantıklı olmayabileceği yönündeki düşüncemizi Udo Steinbach olumlu bulmuş ve Türkiye'nin gelecek on yıl içinde de AB üyesi olabileceğine ihtimal vermemiştir.⁴¹

AB kimliği ve Türkiye

AB'nin nasıl bir proje olduğu yönündeki sorulara verilen cevaplara gelince, AB'nin ortak Hıristiyan kültürü üzerine kurulduğunu savunan ve bu nedenle Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan muhafazakârlardan farklı düşünenler, AB'nin dinsel ve kültürel bir proje olmadığını aksine bir barış projesi olduğunu belirtmektedirler.⁴² Siyasal yönden düşünülürse AB'nin devletlerin birleşmesinden daha fazla bir şey olduğu fakat federal yapı özelliğinin olmadığı ve kurumsal yapıyla ilgili sorunların olduğu dile getirilmektedir. Her ne kadar 1990'lı yıllarda ortak devlet yapısı görünümü ortaya çıksa da bu istikrarlı olarak devam etmemiştir. Ortaya çıkan ekonomik sorunlar bu yapının güçlenmesini yavaşlamıştır. AB'nin istikrarlı ortak ekonomi politikaları yürütmeye sıkıntıları olduğu, AB içinde ortak ekonomi politikaları olsaydı Yunanistan gibi ülkelerde ekonomik krizlerin yaşanmayacağı savunulmaktadır. AB aynı zamanda ortak dış politikada da başarılı olmadığı, her üye devlet ulusal durumuna ve çıkarlarına göre ekonomi politikasını izlediğini, dolayısıyla AB'nin kesin çizgilerle tanımlanmasının zor olduğunu, çoğu olay karşısında ulusal politikaların daha fazla öne çıktığını ifade edenler vardır.⁴³ Avrupa'da yaşayan insanların sürekli birbirlerini öldürdüğü ve AB projesinin de bunu engellemek için ortaya çıktığını ifade edenler vardır. Ancak altmış veya yetmiş yıl önceki bu olayların günümüzde önemsenmediği, birçok kişinin bu tarihsel arka planla hiç ilgilenmediğini ileri sürmektedirler. Altmış yetmiş yıl bireyler açısından oldukça uzun bir dönem olduğundan çabuk unutulabilecekleri gerçeği de söz konusudur. AB'yi ekonomik bir kimlikle tanımlayanlar, AB'nin salt ekonomik bir pazar olduğunu dünyada ekonomik bir aktör olması için büyük bir pazar olması gerektiğini söylüyorlar. Olaya kültürel hassasiyetle yaklaşanlar ise AB'yi Hıristiyan bir kulüp olarak

³⁸ Dr. rer. pol. Muriel Asseburg, a. g. g.; Marina Zapf, a. g. g.; Thorstan Benner, a. g. g.; Erhard Crome, a. g. g.

³⁹ Andrea Nusse, a. g. g.

⁴⁰ 23 Ağustos 2010 tarihli Financial Times'da "End the hypocrisy and talk Turkey" başlığındaki makalesiyle Gideon Rachman, AB'nin Türkiye'ye karşı iki yüzlü davrandığını, hızlı ve dinamik bir ekonomiye sahip olan Türkiye'yi kaybetmemesi gerektiğini, üyelikle ilgili Türkiye'nin önüne farklı koşulların ileri sürülmemesi, serbest dolaşimsız olarak Türkiye'nin üye yapılması gerektiğini yazmıştır. <http://www.ft.com/cms/s/0/a2952066-ae8-11df-8e45-00144feabdc0.html>

⁴¹ Udo Steinbach, a. g. g.

⁴² Dr. Denis M. Tull, a. g. g.

⁴³ Dr. Erhard Crome, a. g. g.

tanımlayanlar olmakla birlikte bunların oldukça küçük bir azınlık olduğunu düşünenler de vardır. AB'nin siyasal hedefleri olan bir proje olduğunu savunan argümanlara bakıldığında AB'nin siyasi hedefi olan bir olduğu yönündeki yaklaşımlar daha ağır basmaktadır.⁴⁴ AB'nin çeşitli millet ve kültürden oluştuğunu her AB üyesi ülkenin farklı özelliklere sahip olduğunu, karmaşık bir yapıya sahip olduğunu, bir yönüyle farklılıkların kıtası olarak daha önce birbiriyle savaşan farklı ülkeleri bir arada tuttuğunu, bu nedenle AB'yi kesin çizgilerle tanımlamanın zor olduğunu belirtenler, farklılıkların artık sorun olmaktan çıktığını ve farklı din ve dile sahip olan Türkiye'nin AB üyeliğini bu bakımdan değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bununla birlikte her ne kadar İstanbul ve İzmir gibi modern kentler olsa da Türkiye'nin diğer kentlerinin farklı özellikler taşıdığını, dolayısıyla Avrupa'da daha çok kültür ve medeniyet farklılıkları üzerinde tartışmalar yapıldığı gözlemlendiği söylenmektedir.⁴⁵ AB'nin esasen ekonomik ve siyasal bir proje olduğunu savunanlar, Almanların bunun açık olarak AB'nin Hıristiyan bir kulüp olup olmadığını söylemediklerini AB'nin kültürel proje olduğu yönündeki görüşlerin gayri resmi olarak dile getirildiği bu da AB'yi pek bağlamadığını söylemektedirler. AB'ye üye olan Bulgaristan ve Polonya gibi devletlerin ayrı kültürel özelliklerinin olduğu dikkat çekilerek farklı yapıdaki devletlerin ekonomik ve siyasal olarak bir arada tutma çabalarının ön planda tutulduğu fakat ortak bir politika izleme bakımından sorunların olduğu ileri sürmektedirler.⁴⁶ Bununla birlikte Almanya'daki mevcut hükümetin de AB'nin bir Hıristiyan kulüp olmadığı yönünde işaretler verdiğini, hükümetin sayıları 27'e ulaşan üye ülkelerin ekonomik sorunlarının çözülmesi için çaba gösterdiğini, birliğe yeni üye olan ülkelerin ekonomik gelişme standartlarının birliğin standardının altında olduğunu, gittikçe gelişen ekonomisiyle Türkiye'nin AB üyesi olmasını desteklediklerini belirtenler vardır.⁴⁷ Hıristiyan dininin ne kadar etkili olduğu yönündeki sorumuza, dinin 60, 70 yıl öncesine göre AB vatandaşlarının yaşamında önemli rol oynayan bir unsur olmadığı, söz konusu tarihlerde Almanya'nın da içinde yer aldığı Avrupa coğrafyasında birçok dini parti siyasal alanda etkili aktör olarak rol aldıkları, fakat günümüzde ise dini partilerin etkinliğinin zayıfladığı, toplumsal düzeyde yani kamuoyunda dinin etkisi azaldığı, bununla birlikte din toplumsal bir kültür olarak var olduğu şeklinde cevaplar verilmiştir.⁴⁸ Avrupa'nın dinsel geçmişinin savaşlarla dolu olduğu dikkate alınırsa dinsel ve kültürel temelli bir entegrasyon gerçekleşmesi mümkün değildir. Dinsel ve kültürel temelden hareket edilseydi toplumlar ile devletler ortak paydada bir araya gelmezlerdi. Barış içinde ekonomik entegrasyon ön plandadır. Muhafazakârlar tarafından gündeme getirilen dinsel ve kültürel farklılık daha çok Türkiye'nin AB üyeliğini imkansızlaştırmaya hizmet etmektedir. Almanya'da yaşayan Türklerle yaptığımız görüşmelerde bu eğilimin kendisini hissettirdiği görülmektedir. Yabancılara olan ön yargı var olmakla birlikte bu ön yargı Türk veya Müslüman kökenli diğer yabancılara karşı daha fazla vardır. Örneğin Almanya'da ikisi de yabancı olan bir Türk ve İtalyan aynı konumda değerlendirilmeyebilmektedir. İtalyan'a göre Türk'e karşı daha fazla ön yargı bulunmaktadır.⁴⁹

Almanya'da Yaşayan Türklerin, Türkiye'nin AB Üyeliğine Etkisi

Almanya'da yaşayan Türklerin, Türkiye'nin AB üyelik sürecini ne kadar etkilediği konusunda ise, genellikle negatif bir algılayış bulunmaktadır. Türklerin Almanca konuşmamaları Almanlarla entegrasyonu etkilemekle beraber, sorunun sadece dil olmadığını diğer kültürel özelliklerin de bunda etkili olduğunu, Almanlarla henüz ortak paydada bir araya gelmediklerini belirtmekle beraber, Almanya'daki Türk toplumunun çoğunluğunun radikal faaliyetlerinin olmadığına da dikkat çekmektedirler. ABD'den farklı olarak Almanya'nın göçmen ülkesi olmadığını, başlangıçta iş için gelenlerin geçici olarak çalışmalarını tamamladıktan sonra dönecekleri beklentisi olduğunu, fakat sayıları gittikçe artan ve kendi kültürel özelliklerini muhafaza eden Türk toplumu kalıcı gibi durmaya başladıktan sonra toplum entegre olmaları gerektiği yönünde düşünceler yaygın olmuştur.⁵⁰ Bazıları bu konuyu Türklerin entegrasyon sorunuyla ilişkilendirmektedirler. Türklerin henüz Alman toplumuyla tam olarak entegre olmadığı, eğitim yönünden geri kaldıkları ve Türkler arasında işsizlik

⁴⁴ Thorstan Benner, a. g. g.

⁴⁵ Udo Steinbach, a. g. g.

⁴⁶ Andrea Nüsse, a.g. g.

⁴⁷ Dr. rer. pol. Muriel Asseburg, a. g. g.

⁴⁸ Thorstan Benner, a. g. g.

⁴⁹ Mustafa Özkan, Türk iş adamı, inşaat firması yöneticisi, Berlin, 18.08.2010.

⁵⁰ Dr. rer. pol. Muriel Asseburg, a.g. g.

seviyesinin yüksek olduğunu belirtmektedirler. Entegre olmamalarının da etkisiyle Almanların Türklere karşı yanlış ön yargılarının giderilemediğini bu da ister istemez Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmalarında ön plana çıktığı yönünde görüşler ileri sürülmektedir.⁵¹ Bunun yanında Almanya'da töre cinayeti heberler veya kızların Alman erkeklerle tanışmalarının yasaklandığıyla ilgili haberler gazetelere konu olmaktadır. Ayrıca burdaki Türklerin entegrasyonunun başarılılığında Almanların da etkisi olduğunu bu konuda gereken ilgi ve yakınlığı göstermemelerinin payının olduğuna dikkat çekilmektedir. Değişimin hem Türkler hem Almanlar tarafından sağlanması gerekmektedir.⁵² Almanya'ya işçi olarak gelen bu insanlar Türkiye'nin yalnızca bir yüzünü yansıtmaktadır. Çalışmak için gelen insanların eğitim vs gibi durumlarının yetersiz olduğu, iyi eğitim almış veya iyi donanımlı olanların Almanya'daki fabrikalara çalışmaya gelmedikleri ve onların Türkiye'de kaldıkları bilinmektedir. Böyle durumlara Türkiye'de de rastlamak mümkündür. İstanbul'da bir süre kaldıktan sonra Anadolu'nun bir kasabasına gidildiğinde ilk akla gelen soru hangi tablo Türkiye'yi yansıtır oluyor. Almanya'ya işçi olarak gelenler de ağırlıklı olarak Anadolu'nun çeşitli kasabalarından ve küçük yerleşim birimlerinden gelmişler ve oradaki gelenek ve davranışlarını Almanya'da da sürdürmüşler. Nitekim bunlar kültür ve eğitim düzeyleri bakımından yetersiz olan kesimlerdi. Alman toplumu kültürel olarak farklı olan bu kesimlerin bir gün geri döneceklerini bekliyordu.⁵³ Almanya'da yaşayan Türklerin Almanya'dan ziyade Türkiye ile bağlarını sürdürdüklerini, bu da entegrasyonu zorladığını belirtenler, İtalya gibi ülkelerden gelen göçmenlerin neden entegre olup da Türklerin neden olmadığını eleştiren Sarrazin⁵⁴ gibilerin bunu sorguladıklarını ve toplumda bununla ilgili değişik tepkilerin var olduğunu dile getirmektedirler.⁵⁵ Sarrazin, kitabıyla ilgili tanıtım toplantısında yaptığı konuşmada, Almanya'da yaşayan Çinli, Rus, Vietnamlı ya da Polonyalı göçmenlerin uyum konusunda sorun yaşamadığını ve ülkeye zenginlik kattığını, asıl sorunun Müslümanlardan kaynaklandığını, gittikçe artan nüfuslarına rağmen eğitim ve istihdam alanında Almanlara göre daha az temsil edildiğini öne sürerek, Almanya'da yaşayan Türkler'in sadece yüzde 2'sinin Almanlarla evlendiğini, bunun da Türkler'in ve tüm Müslümanların kültüründen kaynaklandığını belirten Sarrazin, "Müslümanların kültürü Batılı ülkelerdeki yaşam tarzına uymuyor" diyen Sarrazin, Demografik gelişmeyle Alman halkının yok olmaya başladığını Müslüman göçmenlerin ülkedeki demografik gelişme sorununun çözümüne büyük katkı sağlamayacağını, aksine ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getireceğini savunmuştur.⁵⁶ Ne var ki Almanya'da Sarrazin'in destekleyenler az sayılmayacak çoğunlukta. Stern dergisi tarafından Forsa araştırma şirketine yaptırılan ve 2 Eylül 2010 tarihinde yayınlanan bir kamuoyu araştırmasına göre, Sarrazin'in tezleri, Almanlar tarafında % 46 oranında kabul görmektedir. En fazla onay veren grupların, % 66 ile ilköğretim mezunları ve FDP (Hür Demokrat Parti) üyelerinin olması ve en az onaylayan grubun ise % 23 ile Yeşiller Partisi üyelerinin olması dikkat çekmektedir.⁵⁷ Bu istatistikler göstermektedir ki Almanya'daki Türklere yönelik algılama negatiftir. Bu negatif algılayışta Türklerin eğitimde yetersiz kalmaları, Alman toplumuyla kaynaşmayarak entegre olmamalarının etkili olduğunu, bu sorunların giderilmediği takdirde Türkiye'nin üyeliğiyle ilgili olumsuz tutumlarının devam edeceğini, Türkiye'nin AB'nin bir parçası olamayacağını belirtenler vardır. Ayrıca başbakan Tayyip Erdoğan'ın Almanya'daki Türklerin kendi kimliklerini muhafaza etmeleri gerektiği ve bunlar için Türkçe eğitimlerin sağlanmasıyla ilgili düşüncelerine Almanların negatif yaklaştığını söyleyenler, bu şekilde entegrasyonun nasıl olacağını sorgulamaktadırlar.⁵⁸ İslam dininin entegrasyonun önünde engel olmadığıyla ilgili farklı görüşler de bulunmaktadır. FDP'den Metzner, Avrupa'da bu sorunların tartışıldığını ve bu tartışmanın doğru ve tarafsız bir şekilde sürdürülmesi gerektiğine işaret ederek İslam dininin modern toplum yapısına ve modernleşmeye uygun olmadığını ileri sürülemediğini, bazı Müslüman toplumların bu konuda problem yaşamalarının İslam diniyle ilişkilendirilemeyeceğini belirtmektedir. Almanya'da yaşayan

⁵¹ Dr. Denis M. Tull, a.g. g.; König, a.g.g.

⁵² König, a.g.g.

⁵³ Thorstan Benner, a. g. g.

⁵⁴ Almanya Merkez Bankası Yönetim Kurulu üyesi olan ve aynı zamanda sosyal demokrat partili olan Thilo Sarrazin'in yayınladığı "Almanya Kendini Yok Ediyor" adlı kitabında Türkleri ve Yahudileri hedef almış ve önemli tepki almıştır. Sosyal demokrat partiden ihracı gündemde olan Sarrazin merkez bankasındaki görevinden istifa etmiştir. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,5991485,00.html> E.T: 10.09.2010.

⁵⁵ Andrea Nüsse, a.g. g.

⁵⁶ <http://www.toplumsalhafiza.com/Haber/Dunya/30082010/Sarrazin-kitabini-tanitti.php>

⁵⁷ Deniz Gökçe, "Almanya'da Thilo Sarrazin olayı!", <http://www.aksam.com.tr/2010/09/06>

⁵⁸ Udo Steinbach, a. g. g.

Türklerin Müslüman kimlikleriyle birlikte entegre olmalarının mümkün olduğunu, önemli olan sosyal problemlerin çözümü olduğunu, dolayısıyla Müslümanlığın AB için engel olmadığını savunmaktadır.⁵⁹

Bu toplum içinden çıkmış bazı Türkler ekonomik ve politik yönden yükselmeye başlamıştır. Esasında bu sürecin çok yavaş bir şekilde gerçekleştiği de belirtilmektedir. Bugün Yeşiller partisinin eş başkanlarından Sayın Cem Özdemir'in politik alandaki yükselişi Alman toplumunun bakışını etkilemektedir. Bu insanlar gerçekten pek çok alanda ileri düzeyde ve modern bir yapıya sahiptirler. Bu tür kişilerin ekonomik ve politik alanda yükselişinin Alman toplumu üzerinde çok önemli yansımaları olduğundan Türkiye'nin AB üyeliği üzerinde olumlu etkileri olmaktadır.⁶⁰

Sarrazin gibi düşününlerin 1960 ve 1970'lerde gelenlerde entegrasyon sorunu daha fazla olduğunu, 3. kuşaklarda bunun azaldığını, Almanca dilini konuşabildiklerini ve alman toplumuyla daha fazla yakınlaşma sağladıklarını belirtmektedirler. Türklerin entegrasyon sorunu Türkiye'nin AB üyeliğini ve Türkiye'nin imajını etkilemektedir. Entegrasyonun sadece dil bilmek olmadığını Fransa'daki mağrip ve Afrika kökenli göçmenlerden farklı olarak, Almanya'da yaşayan Türklerin sistemle ve rejimle problemlerinin olmadığını bu konuda uyumlu yaşadıklarını ve entegrasyondan neyin anlaşılması gerektiği yönündeki sorumuza, meselenin dilin ötesinde kültürel olduğunu, dinin bu konuda etkili olduğunu Almanya'ya gelen İtalyan ve Uzakdoğululardan ziyade Türklerde ve Araplarda bu sorunların daha fazla yaşanmasının bundan kaynaklandığı şeklinde cevaplar verilmektedir. Türklerin diğer İslam ülkelerinden gelen göçmenlere göre radikal eğilimlerinin olmadığına da dikkat çekilmektedir.⁶¹ Bazıları ise her ülkede olduğu gibi Fransa'da sosyal problemlerin olduğunu, medyanın bu olayları gereğinden çok yansıtması bu konudaki olumsuz algılamalara yol açtığını belirtmektedirler.⁶² AB kamuoyunun Türkiye'nin imajıyla ilgili algılamalarda özellikle Almanya'da yaşayan Türk toplumunun önemli misyon üstlenmeleri gerektiği yönünde düşünceler vardır. Almanya'da vatandaş olmuş olanlar birlikte yaklaşık 3,2 milyon civarında Türk yaşamaktadır. Bunların önemli kısmı esnaf veya işçi statüsünde çalışırken az bir kısmı da işveren olarak çalışmaktadırlar. Diğer yabancılara oranla sayıca çoğunlukta olmalarına ve çok sayıda dernekleri olmasına rağmen aralarında işbirliği ve koordinasyon bulunmaması, Türkiye'yle ilgili konularda lobi faaliyetlerinde bulunmamaları, Türkiye'nin Avrupa'da olumsuz imajının silinmemesinde etken olduğu düşünülmektedir.⁶³

Bununla birlikte Almanya'da yaşayan Türklere olumlu bakanlar da bulunmaktadır. FDP uluslararası ilişkiler yetkilisi Helmut Metzner, her ne kadar Almanya'daki Türklerin geleneksel özelliklerini sürdürdüklerinden dolayı İstanbul'da yaşayanlardan farklı olsa da bunların alman toplumuna yönelik zararlarının olmadığı, sistemle uyumlu oldukları, alman toplumuna karıştıkları, çeşitli alanlarda iş yaptıkları ve mesleklerini sürdürerek ekonomiye katkı sağladıkları, bu da entegrasyonu kolaylaştırdığını savunmaktadır. Eskiye oranla Türk toplumunun eğitim düzeylerinin yükseldiğini, almanca konuşabildiklerini ve özellikleriyle Türkiye'nin AB üyeliği üzerinde olumlu etkiler bıraktığını belirten Metzner, entegrasyon konusunda gerek alman hükümetinin gerekse Türk hükümetinin yapmaları gereken bazı görevler olduğunu hatırlatmıştır. Türklerin alman toplumuyla entegre olmaları için alman hükümetinin bunlara iyi eğitim sağlaması, onları sosyal güvenlik şemsiyesine alması, istihdamla ilgili problemlerini gidermesi, yabancı ve yerli tüm gruplar arasında eşitliğin sağlanması ikinci sınıf insan muamelesinden kaçınması ve buna fırsat vermemesi gerekir. Bu uygulamalar sonucunda Türklerin Almanya'ya daha fazla aidiyet hissinin kazanması mümkün olacaktır. Almanların turist olarak gittikleri ve tatillerini geçirdikleri Türkiye'den memnun ayrılmaları Türkiye imajını olumlu etkilemektedir. Türkiye'nin alman mallarına pazarını açması ve yatırımları teşvik etmesi hem almanların algısı üzerinde hem de entegrasyon üzerinde olumlu etkiler bırakmaktadır.⁶⁴ Gerçekten de Berlin'de iken Türkiye'ye gidip gelenlerde bu memnuniyeti gözlemlediğimizi söylememiz gerekir. Türkiye'nin modern yapısının olduğunu ve Türk toplumunun sosyal, ekonomik ve kültürel yönden gelişme kaydettiklerini beğeniyle söylemektedirler. Dolayısıyla

⁵⁹ Helmut Metzner, a.g. g.

⁶⁰ Thorstan Benner, a. g. g.; Udo Steinbach, a. g. g.

⁶¹ Andrea Nüsse, a.g. g.

⁶² Udo Steinbach, a. g. g.

⁶³ Ahmet Külahçı, Redaktionsberater der Auslandsausgabe, Hürriyet Gazetesi Deutschland, Berlin, 23.08.2010.

⁶⁴ Helmut Metzner,

daha fazla ziyaretlerin gerçekleştirilmesi, Türkiye’yi doğru bir şekilde tanıma ve algılamayı olumlu bir şekilde etkileyecektir.

Almanya’da yaşayan Türklerin daha çok batı tarafında yaşadıkları, eski doğu kısmında pek yaşamadıkları gözlemlenmiştir. Berlin duvarının yıkılmasından sonra doğu ve batının birleşmesi sonucunda eski doğu topraklarında yaşayan işsiz Almanların istihdam taleplerinin karşılanması sorunu ortaya çıktığında orda çalışan Türkleri işlerini ellerinden aldıkları yönünde suçlamalarda buldukları, özellikle Türklere karşı olmak üzere yabancı düşmanlığının daha çok eski doğu kesiminde olduğu, batı kesiminde nadir olduğu görüşmelerde bulunduğumuz Türkler tarafından ifade edilmektedir. o zaman ekonomik yönden daha gelişmiş olan batının doğuda yaşayan almanlar için cazip çok cazip hale geldiğinden batıya geçip de orda çalışmak ve daha iyi yaşam standardını yakalamak isteyen doğuluların öncelikli hedefi olmuştur. Fakat birleşme gerçekleşikten sonra doğuyu finanse etmesinden dolayı batının eski cazipliğinin azaldığını görmüşlerdir. Ekonomik yönde geri kalmış doğuyu batıyla entegre etme çerçevesinde istihdam ve finansman yönünden açıkların olduğu, birleşmeden sonra Türklerin istihdam alanlarının daraldığı belirtilmiştir.⁶⁵ Yabancılar karşı ön yargı ve yabancı düşman düşmanlığının ağırlıklı olarak daha önce sosyalist yönetim altında yaşayan Almanlarda görülmesi ise şaşırtıcı olmuştur. Eski Doğu Alman devletinin sosyalist yönetiminin bu insanlar üzerinde ne kadar etkili olduğu ve yabancı düşmanlığının neden bu insanlarda daha yaygın olduğunu Rosa Luxemburg Vakfı yöneticilerinden Dr. Erhard Crome’a sorduk. Crome, eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti döneminde Şili, Kuba ve Yunanistan gibi ülkelerden işçilerin geldiğini fakat bunların gelişlerinin o zamanın devlet politikası çerçevesinde gerçekleştiğini Alman toplumunun dışında olduğunu, doğuda yaşayan Almanların her zaman batıda yaşayan Almanların bir parçası olarak kendilerini gördüklerini, batıdaki Almanların da doğudakilere karşı benzer hisleri beslediklerini ileri sürmüştür. Şimdilik eski doğu kesiminde sol partilerinin % 25-28 olmasının bu politikaların bir sonucu olduğunu belirten Crome, sağ partilerin doğu tarafında etkinliklerinin daha fazla arttığını ve doğuda yabancılar karşı ön yargıların fazla olmasının bundan kaynaklandığını ifade etmiştir. Ayrıca doğu tarafında Türklerin fazla olmamasının nedeni de batıda Türklerin belirli merkezlerde yoğun olarak yerleşmelerinden ve Türkler arasındaki yakınlık ilişkisinden kaynaklandığını belirten Crome, bununla birlikte batıdaki kadar yoğun olmasa da doğu tarafında da Türklerin yaşadığını ve diğer ülkelerden gelen yabancıların olduğunu sözlerine eklemiştir.⁶⁶

Sonuç

Türkiye’nin elli yılı aşkın bir sürede AB ile bütünleşmeyi sağlamak için gösterdiği çabalar henüz sonuç vermiş değildir. Türkiye’nin AB üyeliği konusunda gerek hükümetler gerekse kamuoyu ortak, tutarlı ve kesin bir platform oluşturdukları söylenemez. Genel olarak Almanya özelinde düşünülürse AB’deki kamuoyunun Türkiye algılaması olumsuzdur. Bunda Türkiye’nin farklı kültürel ve siyasal özelliğinin payı olduğu kadar, çalışmak için Almanya’ya göç eden ve orda yaşayan Türklerin alman toplumuyla istenildiği gibi entegre olmamasının payının olduğu yönünde yaygın kanaatler vardır. Türkiye’nin gittikçe yükseldiği, AB üyesi olmak için eskisi gibi yalvaran bir ülke konumundan çıktığı çok seçenekli dış politika izlediği, bölgesel bir güç olma yolunda aşamalar kaydettiği bir ülke olarak algılanmaktadır.

Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleriyle yakın ilişkiler kurarak AB’den farklı bağımsız dış politika izlemesinin eksen kayması şeklinde değerlendirilmemesi gerektiğini, Türkiye’nin AB karşıtı politika izlemediğini, çıkarları doğrultusunda dış politika izlemesinin normal olduğunu değerlendirenler, İsrail ile ilişkilerinin kötüye gitmesinden kamuoyunun kaygılandığını söylemektedirler. Türkiye’nin AB ile İslam ülkeleri ve diğer Asya ülkeleri arasında köprü işlevini göreceğini konusunda ise farklı görüşlerin olduğu görülmüştür. Ortadoğu ve Asya bölgelerinde Türkiye ile AB arasında ortak çıkarların olduğu yönünde tartışmalar bulunmaktadır. Türkiye’nin özellikle AB’nin enerji güvenliği konusunda öneminin altını çizenler, bu gibi konularda Türkiye ile AB arasında ortak çıkarların olduğunu savunmaktadırlar. Dış politika konularında ise Türkiye ile AB arasında çıkar algılamalarının farklı olmasının normal olduğunu, AB içindeki ülkelerin bile birlik çıkarlarından çok kendi ulusal çıkarları doğrultusunda politikalar izlediği gerçeği dikkate alınırsa Türkiye’nin bölgesel bir aktör olarak kendi bölgesinde rol oynaması normal olarak değerlendirilmektedir.

⁶⁵ Mustafa Özkan, a. g. g.; Mehmet Özkan, Türk İş adamı ve inşaat şirketi genel müdürü, Berlin, 21.08.2010.

⁶⁶ Dr. Erhard Crome, a. g. g.

Son on yıldan itibaren Türkiye'nin yakaladığı ekonomik büyüme ve bölgesel bir güç olma yolunda gelişmeler kaydettikçe Türkiye'nin AB üyesi olmak için AB'ye yalvaran bir ülke olmaktan çıktığını söylemek mümkündür. Türkiye'deki bu gelişmelere paralel olarak AB'dede Türkiye'yi istmeyen muhafazakar hükümetlerin başa geçmeleri ve sıkça Türkiye karşıtı politikalar izlemeleri, Türkiye'yi güçlü bir rakip olarak görmelerinden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Gelişen nüfus ve ekonomisiyle AB üyesi olması durumunda AB'de önemli söz sahibi olacak ve pazarlık gücü yükselecek olan Türkiye'yi Almanya ve Fransa gibi üye ülkelerin istememelerinin bundan kaynaklandığını ve din ile kültür farkı üzerinden Türkiye karşıtı kamuoyunun oluşmasında çaba gösterdiklerini söylemek mümkündür.

AB'nin sadece kültürel bir proje olmadığı ekonomik ve siyasi bir proje olduğu yönündeki tanımlamalar daha ağırlıklıdır. Bununla birlikte Türkiye'nin üyeliği söz konusu olunca AB'nin kültürel boyutunun öne çıktığını söylemek mümkündür. AB'deki kamuoyunun Türkiye algılamasının olumsuz olmasında sağ ve muhafazakâr partilerin daha fazla rolü olduğu belirtilmiştir. Bu algılamının değişmesi için Türkiye ve AB'deki sivil toplum kuruluşlarının diyaloglarının artırılması ve Türkiye'nin daha fazla tanınmasının sağlanması mümkündür. Almanya'da yaşayan Türklerin entegrasyonu ile ilgili olumsuz yaklaşımların ise oradaki Türklerin eğitim ve istihdam alanında daha fazla aşama kaydetmeleriyle aşılabileceğini düşünmekteyiz.

KAYNAKLAR

Turkey in Europe: More than a promise? Report of the Independent Commission on Turkey September 2004

Dr. Denis M. Tull, Stiftung Wissenschaft und Politik, Stiftung Wissenschaft und Politik Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, Berlin, 19.08.2010.

Thorsten Benner, Associate Director of the Global Public Policy Institute (GPPi), Berlin, 20.08.2010.

Ewald König, EuroActiv Almanya Genel Yayın Yönetmeni, Berlin, 23.08.2010.

Helmut Metzner, Free Democratic Party, Head of the Party Chairman's Office, Head of International Relations, Berlin, 25.08.2010.

Udo Steinbach, Alman Şarkiyat Enstitüsü'nün eski başkanı ve İslam araştırmacısı, Emekli Öğretim üyesi, Berlin, 24.08.2010.

Andrea Nüsse, Redakteurin Politik, Der Tagesspiegel, Zeitung für Berlin und Deutschland, 23.08.2010.

Hüseyin Bağcı, Prof. Dr., Humboldt-Universität zu Berlin, 19.08.2010 tarihinde Berlin'de yapılan görüşme.

Benjamin Weinthal, "Germany Smacks Israel With Critical Resolution on Flotilla Raid", July 6, 2010, <http://www.weeklystandard.com>

Dr. rer. pol. Muriel Asseburg, Stiftung Wissenschaft und Politik, Stiftung Wissenschaft und Politik Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, Berlin, 26.08.2010

Alman FDP Genel Başkanı Westerwelle'in 06.05.2009.tarihli açıklaması için bkz. <http://www.euractiv.com.tr/>

Helmut Metzner, Free Democratic Party, Head of the Party Chairman's Office, Head of International Relations, Berlin, 25.08.2010.

Müzakere Çerçeve Belgesi, (<http://www.abgs.gov.tr/>)

Dr. Erhard Crome, Institute for Critical Social Analysis, Senior Research Fellow, Rosa Luxemburg Foundation, 26.08.2010.

Marina Zapf, Redakteurin Politik Ausland, Financial Times Deutschland, Berlin 25.08.2010.

<http://www.toplumsalhafiza.com/Haber/Dunya/30082010/Sarrazin-kitabini-tanitti.php>

Deniz Gökçe, “Almanya’da Thilo Sarrazin olayı!”, <http://www.aksam.com.tr/2010/09/06>

Ahmet Külahçı, Redaktionsberater der Auslandsausgabe, Hürriyet Gazetesi Deutschland, Berlin, 23.08.2010.